

CONSTRUCCIÓ DE SÍMBOLS I SIGNES CULTURALS : una perspectiva evolutiva.

26969

Àrea: Psicologia Evolutiva

1.1 PROF: AURORA LEAL
(Psicologia i Logopèdia)

OBJECTIUS:

- A- Estudi de l'evolució i la construcció d'alguns sistemes de símbols i signes de la nostra cultura per part de l'individu. Mecanismes psicològics d'elaboració i d'interpretació d'aquests sistemes simbòlics per part de la població infantil i adulta.
- B- Estudi de les representacions mentals expressades a través de diferents sistemes de simbolització: temes d'ordre cognitiu, socio-afectiu i de gènere.
- C- Utilització dels estudis anteriorment esmentats com a instrument d'anàlisi psicològica de les conductes de simbolització. Aquestes eines són de gran utilitat per tal de conèixer l'evolució normal i també possibles anomalies o retards de tipus representacional, que poden tenir conseqüències en el desenvolupament del joc, de la comprensió d'imatges i contes, del llenguatge oral, escrit, aritmètic, etc.
- D- Aportació d'enfocaments psicopedagògics i didàctics conseqüents, d'utilitat en tasques de reeducació específica.

TEMARI:

A: Representació, simbolització, arbitrarietat i convencionalitat en diferents sistemes simbòlics de la nostra cultura. La Semiòtica i La Psicologia.
L'individu: Representació mental i diferents formes de simbolització.

B: Representació i llenguatge natural:

- 1. L'origen simbòlic de les primeres formes de comunicació i de les primeres paraules i enunciat.
- 2. La construcció dels significats. Errors i significacions. Representacions implícites.
- 3. Les metàfores del llenguatge. Representacions implícites.

C: Representació i simbolització amb objectes i accions.

- 1. El joc simbòlic.
- 2. El significat dels objectes.

D: Representació i imatge.

- 1. Interpretació de fotografies, il·lustracions gràfiques, còmics.
- 2. Producció d'imatges.
- 3. Interpretació de pel·lícules, televisió. La influència sobre la població espectadora.

E: Representació i expressió gràfica figurativa:

- 1. Origen històric i cultural de l'expressió gràfica.
- 2. El dibuix infantil: L'espai, les persones i els objectes. El temps. El moviment.

3. Les representacions socio-afectives i de gènere.
4. El dibuix i el text en la comprensió i en l'expressió de conceptes.

F: Representació i expressió escrita:

1. Origen històric i cultural de l'escriptura. El seu paper transformador en la cultura.
2. L'escriptura infantil: aspectes icònics i arbitraris.
3. La simbolització gràfica de la parla i de les idees: La paraula, la frase, el text.
4. Mecanismes funcionals que intervenen en la construcció del sistema escrit.

G: Representacions gràfiques de conceptes aritmètics:

1. Les primitives notacions aritmètiques.
2. Les escriptures aritmètiques infantils: numeració i operacions.

H: L'activitat simbòlica i representacional de l'individu. Aspectes funcionals. Diferents aproximacions teòriques sobre les representacions, els models mentals i organitzadors.

(L'ordre de presentació dels temes pot variar respecte de l' exposat.)

METODOLOGIA: A partir de materials que mostren diferents sistemes i conductes de simbolització facilitats per la professora, s'analitzaran les diferents formes de comprendre i d'interpretar les esmentades conductes. S'estudiaran els principals conceptes teòrics que expliquen la construcció simbòlica y representacional de l'individu i també les implicacions psicològiques i pedagògiques corresponents.

1.2 PRÀCTIQUES

L'objectiu principal és el que l'alumnat tingui l'oportunitat de posar-se en situació d'observar i analitzar per si mateix les interpretacions i/o produccions de diferents sistemes de simbolització per part de persones de diferents edats.

L'alumnat, en petits grups, realitzarà un estudi de camp, sobre alguns dels temes del programa, basant-se en la metodologia i les exposicions portades a terme a les classes per la professora.

El treball final es lliurarà una setmana després de finalitzades les classes.

DOCÈNCIA TUTORITZADA:

Es portarà a terme un estudi teòric i pràctic sobre un tema escollit pel propi estudiant. Això suposa el disseny d'unes pautes d'observació i d'una entrevista individual amb els subjectes que formen la població d'estudi; anàlisi de les conductes observades, interpretació de les mateixes, cerca de bibliografia, lectures i conclusions. Tot el procés serà orientat per la professora durant les hores dedicades a la DT.

El treball portat a terme a partir de la DT substituirà el treball de pràctiques, però no eximirà de l'assistència a les classes pràctiques, donat que en aquestes es complementa la comprensió dels conceptes teòrics.

AVALUACIÓ:

- a) Un examen escrit (de tipus comprensiu, no memorístic) sobre els conceptes teòrics i els estudis pràctics portats a terme.
- b) El treball elaborat a partir de les pràctiques o a partir de la docència tutoritzada.

El valor de cadascuna de les proves és del 50%. Per aprovar tota l'assignatura cal aprovar les dues parts a i b. Si només s'aprova una de les parts, la nota es conserva per a la següent convocatòria.

S'avaluarà molt positivament la capacitat d'anàlisi de les conductes de simbolització en relació amb la teoria amb la qual s'interpreten.

BIBLIOGRAFIA

Textos que tracten sobre les representacions mentals. Permeten conèixer els mecanismes representacionals mitjançant els quals els subjectes comprenen un fenomen o un tipus de representació simbòlica.

- Belinchon M. Riviere A, Igua J.M. (1992) Psicología del Lenguaje. Investigación y teoría. Ed. Trotta.
- Johnson Laird, P.M. (1988) La representación mental del significado. A: "Revista Internacional de Ciencias Sociales. Unesco. 115; 49-65.
- Moreno M, Sastre G., Bovet, M. y Leal A.: "Conocimiento y Cambio". Ed. Paidós. Barcelona 1998.
- Moreno Marimón M. De las estructuras a los modelos organizadores. A: "Cuadernos de Pedagogía" Nº 244 / Febrero
- Perner "Comprender la mente representacional". Barcelona. Paidós 1994.

Textos que tracten sobre els sistemes de simbolització: els símbols i els signes.

- Eco U. "Signo" Labor . 1988.
- Leal A. "Construcción de sistemas simbólicos. La lengua escrita como creación" Ed. Gedisa. Barcelona 1987.
- Leal A. i Sastre G.: Una aproximació piagetiana al sorgiment del símbol. "Revista catalana de Psicoanàlisi", Vol IX. Núm, 1-2. 1992.

D'altres:

- Eco U. Tratado de Semiótica General. Ed. Lumen. 1977.
- Ullmann S. Semántica. Introducción a la ciencia del significado. Ed. Aguilar. 1980

Tractat sobre joc simbòlic i exposició de treballs experimentals que permeten entendre els aspectes representacionals que són a la base del joc simbòlic:

- Elkonin D. B.: "Psicología del Juego". Aprendizaje, Visor. Madrid 1980
- Piaget J. La formación del símbolo en el niño.

Textos que permeten conèixer i interpretar els mecanismes representacionals d'elaboració del dibuix infantil, i valorar la seva evolució.

- Bombi A.S. y Pinto G. (1993) "Los colores de la amistad". Madrid. Visor.
- Eisner E. W. El arte y la creación de la mente. El papel de las artes visuales en la transformación de la conciencia. Paidós. 2004.
- Fortuny J. El dibujo como expresión del pensamiento. A: M. Moreno.(Coord.) "Ciencia Aprendizaje y Comunicación". Ed. Laia. Barcelona 1988.
- Gardner H. Educación artística y desarrollo humano. Paidós. 1994.
- Leal A. (1998) Lenguajes para sentir y pensar. A. "Cuadernos de Pedagogía". Nº 271 / Julio Agosto.
- Leal A. Simbolización gráfica, medio de expresión e instrumento de pensamiento. A: "Infancia y Aprendizaje" 2006. 29 (2) pp. 203-218.
- Widlöcher D. : "Los dibujos de los niños". Barcelona. Herder 1978.

D'altres:

- **Rev. Bulletin de Psychologie: La communication par images. 386 XLI 1987-1988. 13-16**
- **Rev. Communications: Apprendre des médias. N° 33. 1981.**

Textos que aborden els codis de la imatge, útils per entendre les interpretacions que la població infantil porta a terme sobre diversos tipus d'imatge:

- Aumont J. y Marie M. Análisis del film. Paidós. 1993.
- Berger J. y Mohr. Otra manera de contar. Ed. Mestizo. 1998.
- Borrego C. (1997) Narraciones televisivas y modelos ideológicos de socialización. A: Cultura y Educación 5, 45-68.
- Dubios Ph. El acto fotográfico. De la representación a la recepción. 1994Paidós.
- García Galera. Mª C. Televisión, violencia e infancia. Gedisa. 2002.
- Greenfield M. P. "El niño y los medios de comunicación" Ed. Morata. Madrid. 1985
- Gubern R. "El lenguaje de los comics" Rd. Península. 1982.
- Leal A. (2002) Narraciones audiovisuales y representaciones infantiles: los roles masculino y femenino. A "Cultura y Educación" 14 (3) , 313-326.
- Leal A. (2003) Mirar y pensar desde la cultura de género. A: "Anuari de Psicologia" vol 34. 279-290.
- Torres E. y Conde E. (1994) Medios audiovisuales y desarrollo social. A: Mª José Rodrigo (ed.) "Contexto y Desarrollo Social". Ed. Síntesis. Madrid.
- Zunzunegui S. (1989) "Pensar la imagen". Cátedra. UPV Madrid.

Textos que tracten sobre els mecanismes de producció de sistemes gràfics de simbolització bàsics pels aprenentatges escolars.

- Garton A. Y Pratt C. (1991) "Aprendizaje y proceso de alfabetización" Paidós.
- Leal A. "Construcción de sistemas simbólicos. La lengua escrita como creación" Ed. Gedisa. Barcelona 1987.
- Olson D. El mundo sobre el papel. El impacto de la escritura en la estructura del conocimiento. Gedisa. 1998.
- Sastre G.: Las escrituras aritméticas. A: "Enciclopedia Práctica de Pedagogía". Ed. Planeta. Vol II. Barcelona 1988.
- Sellarés R. Bassedas M.: La construcción de sistemas numéricos en la historia y en los niños. A: "La Pedagogía Operatoria" (M.Moreno, coord.) Barcelona. Laia 1989.
-

Textos que tracten el llenguatge des d'una perspectiva de la construcció dels significats per part del subjecte. Tanmateix són d'utilitat per treballar els aspectes representacionals implicats en el llenguatge.

- Lakoff G. and Johnson M. "Metáforas de la vida cotidiana". Madrid Cátedra. 1986
- Leal, A.(1974) Lenguaje, Acción y Conocimiento en diferentes medios socio culturales. A: "Anuari de Psicologia" 2; 49-85.
- Oleron "El niño y la adquisición del lenguaje". Morata 1985.
- Moreno M, Sastre G., Bovet, M. y Leal A.: "Conocimiento y Cambio". Ed. Paidós. Barcelona 1998.
- Worf B.L. Lenguaje, pensamiento y realidad. Barral Editores. 1971.